

SEPTEMPUNCTATA

Tanulmányok
Petrőczi Éva
hatvanadik születésnapjára

Szerkesztette
PÉNZES TIBORC SZABOLCS

rec.iti
Budapest • 2011

A borítón látható kép a www.wordle.net segítségével készült.

© Szerzők, 2011.

Kiadja a *rec.iti*, az MTA Irodalomtudományi Intézetének recenziós portálja
<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>

Instrukció Draskovics Ádám és Erdődy Sándor gráci, és Draskovics Pál nagyszombati diákok számára

A peregrináció valószínűleg nagyon gyakori, de mégis csak ritkán fennmaradt, s ezért annál fontosabb, írásos dokumentumai közé tartozik az *úti levelek* (íjf. Páriz Pápai Ferenc, Tótfalusi Kis Miklós, Teleki Pál), a híres emberek és a tanulótársak bejegyzéseit tartalmazó *album amicorum* vagy *stammbuchok* (Pápai Páriz Ferenc), a tanulmányút élményeiről, tapasztalatairól, a látottakról-hallottakról, a külföldi egyetemjárással kapcsolatos eseményekről, a tanulmányok folyamatáról, anyagairól és tanári személyiségeiről tudósító *itinerarium*, *diárium* vagy *útinapló* (Szepsi Csombor Márton, Szenci Molnár Albert, Bethlen Mihály) mellett: az *instrukció* is.

Ezt a műfajt általában az idegen országokba, felsőbb tanulmányaikra induló ifjak szülei (Nadányi Mihály, Teleki Mihályné Vér Judit), ritkább esetben az iskolába indító pártfogó vagy mecénás (Bethlen Gábor), vagy a külföldi iskolákban korábban megfordult, az ottani viszonyokat megtapasztalt és az oktatók között személyes kapcsolatokat is kialakított hazai tanárai (Pápai Páriz Ferenc, Kovásznai I. Péter) művelték.

Különösen Erdélyben volt közkedvelt, egy ideig úgy tűnt föl, hogy szinte csak ott terjedt el, de az idők folyamán előkerültek példányai Magyarországon más vidékeiről is. Az instrukciók hangvétele, tematikája elárulja, hogy az utasítások magának az utazási ismeretekben még járatlan diáknak szóltak, vagy a praefectusnak, a minden hatalommal megbízott vezetőnek, vagy pedig (ez az olcsóbb megoldás) az idősebb, egyben tapasztaltabb diák kísézőnek (ephorus, nevelő), aki szintén az irányítója volt a kockázatos vállalkozásnak. Általában az arisztokrácia nagyobb gyermekeinél szolgáltak ez utóbbiak, ezért nem bírhattak teljhatalommal a felett, akire vigyáztak, ám miközben őrző-védő szolgálatukat ellátták, a szülő által patronáltként maguk is elvégezheték egyetemi tanulmányaikat.

Az instrukció mind a vezető, mind a vezetett kötelmeit tartalmazta; vagy ugyanazon szöveg szólt mindkettőjüknek, vagy pedig külön-külön voltak megcímezve. Az érintettek általában ismerték a másiknak szóló előírásokat is. A két szöveg részben meg is egyezhetett, részben pedig reflektálhatott egymásra. Funkciójuk az volt, hogy az addig a kastélyuk környékét, városi iskolájuk udvarát, megyéjük területét talán el sem hagyó ifjak Európa keresztútjaira kivetve, idegen nyelvű és öltözetű, más vallású és erkölcsű emberekkel találkozva túléljék az utazást, eljussanak a magasabb tanulmányok forrásaihoz. Vagyis a gondos és gyermekeiket féltő szülők írásba fektették az utazók kötelességeit és feladatait, felhívták figyelmüket az úton járók állandó veszedelmeire (tolvaj

útitársak vagy rabló kocsmárosok, csaló kártyások), előírták a tanulmányok mikéntjét, illetve a külföldön rájuk leselkedő egészségügyi csapdahelyzetekre való felkészítést alapozták meg (tiltották a gyümölcsveget, az általában rossz ivóvíz ivását). Meghatározták az otthonnal való kommunikáció legbiztosabb és lehetőleg legolcsóbb útjait-módjait, módszereit (levél, postakocsi, hazatérő társakkal való levélküldés), s hangsúlyosan kiemelték a feltétlenül szem előtt tartandó testi-lelki-erkölcsi kockázatot (betegség, honvágy, rossz nők társasága, ismeretlenekbe vetett bizalom, trágárság, részegeskedés, lustálkodás), valamint szigorú gazdasági (pénzváltás, -költés és -küldés, postán vagy inkább a felmenő diáktársak által, a készpénz őrzése), és társasági viselkedési tudnivalókkal látták el őket.

A legkörültekintőbb instrukciónyertes gróf Széchenyi György bizonyult, aki az itáliai tanulmányútra, vagyis inkább cavalierstour-ra (nemesi/lovagi tapasztalatszerzésre) induló tizennyolc éves fia, Zsigmond, és kísérői számára összesen négy „szép intést” is készített. A praefectushoz szóló latin nyelvű, roppant részletező utasítás 21 pontból állt, a másik, a magyar kísérőhöz intézett irat úgyszintén. A fia ugyanennyit kapott, de úgy, hogy neki a pénz kezelésére és a kiadásokra vonatkozó 7–18. pontokat nem írta le, hanem a praefectus és a másik, tapasztaltabb kísérő szövegéhez utasította. Ugyanezen napon még afféle inasul és tanulóúttársul fia mellé- alárendelt Miskei Jánosnak is előírta, miként viselkedjék, milyen teendőket lásson el Zsigmond körül, hogyan vigyázzon testi épségére – és hogyan írjon jelentést arról, hogy a praefectus és a kísérő mikor, hol, kitől és mennyi pénzt vett fel, s azt mire fordították! Egyebekben pedig őt is az úrfi, a praefectus és a kísérő számára adott instrukcióhoz utasítja. S figyelmezteti: mindezen előírásokhoz „alkalmaztassa magát”, mert ha „rosszul viseli magát, s nem jól vigyáz az Úrfira, bizonyos lehet benne, nagy büntetésünket el nem kerül”. Amennyiben viszont jó lesz, és szorgalmasan végzi jelentésírói tevékenységét, és mindannyiukat épségben hazahozza, jövőjéről is gondoskodni fog.¹

Az alább közlendő instrukciók nem ilyen nemesi tudásszomj és kalandvágy keverékéből megtervezett útra adnak eligazítást, hanem intézményes gimnáziumi tanulmányaikat megkezdő ifjabb fiúgyermek regulálására szolgálnak. Előkelő származásukat, a szülők vagyoni helyzetét, a pénzhíányra való utalások ellenére is tükrözi az a kíséret és felszereltség, három inas, kocsisok, szekereslovak és hintó, majd lovász és paripák, amellyel a gráci jezsuiták irányítása alatt álló gimnáziumba küldik őket, abba a városba, ahol egyetem is működött, s amelyet a család jeles elődei is „diligenter frequentáltak”.

Mindkét írás mögött gróf Draskovics II. Miklóst kell keresnünk mint kezdeményezőt, aki országbíró volt, ő kapta meg a kivégzett Nádasdy Ferenc koronára visszazállt sárvári birtokát. Részt vett Buda 1686-os visszafoglalásában. 1687-es országggyűlésen viszont már az ellenzék oldalán állt.

¹ *Széchenyi Zsigmond itáliai körútja 1699–1700*, kiad., tan. ÖTVÖS Péter, Szeged, József Attila Tudományegyetem, 1988 (Peregrinatio Hungarorum, 1), 42.

Az a közös instrukció, amely Draskovics Miklós udvari hadnagyának, a Draskovics Ádámot és Erdődy II. Sándort gráci tanulmányaira elkísérő praefectusának, Szeles Ádámnak szól, 1686 decemberében készült a Vas megyei Vépen, s Erdődy I. Sándorné, Csáky Krisztina grófnő írta még alá.² Ádamból katonaeMBER lett, győri tábornokként részt vett a Rákóczi-szabadságharc leverésében, Ludwig Herbeville császári tábornagy lányát vette feleségül. 1715–1723 között az országgyűlés több bizottságában is szerephez jutott. Erdődy II. Sándorról (1670–1728) annyit tudunk, hogy apjához hasonlóan kamaraelnökként működött, felesége Trautmansdorf Janka Izabella volt.

Draskovics Ádám és Erdődy Sándor nevét közvetlen egymás után jegyezték be a poétai osztályba: Draskovics Adamus de Trakostyán, Ungarus, Comes, aki magyarnak vallotta magát, és Magyarországon született, illetve Erdődy Alexander de Monyorokerek, Comes, szintén magyarországi születésű, de nemzeti hovartartozásáról nem szól.³ A velük tartó három inas ugyancsak iskolába járt, de az ő nevüket nem tudjuk teljes bizonyossággal megállapítani. Azt közli az instrukció, hogy egyikük a logikai, a másikuk a retorikai, a harmadikuk pedig, amint a nemesíjak, szintén a poétikai osztályt fogja végezni. A beiratkozási dátumok, nevek, rangok, születési helyek alapján a poétai osztályba ez idő tájt beiratkozott Jellecsics Petrus, Ungarus, Nobilis, Szent Mihalyensis (Zalaszentmihály, Drávaszentmihály?), Korbor Petrus, Ungarus, Nobilis, Legradiensis, esetleg Salamon Joannes, Ungarus, Nobilis, Badonfalvensis (Zarkaháza), vagy Szombathelyi Michael Gabriel, Ungarus, Nobilis, Sabariensis közül kerülhetett ki. A retorikába egy Szily Georgius, Ungarus, Nobilis járhatott. Logikai osztályba pedig ugyanekkor Gyurekovich Petrus, Ungarus, Nobilis, Jauriensis iratkozhatott be. Talán ő is az inasok közé tartozott.⁴

A praefectus Szelesi Ádámot egyelőre nem sikerült azonosítani.

A második, korábban készült, s már ugyan kiadott, de az instrukció-irodalomba tudomásom szerint sajnos valószínűleg még nem értékesített utasítás⁵ is Draskovics II. Miklóstól származik, a másik aláírás gróf Csáky Krisztináné, az országbíró második feleségéé, és 1679 áprilisában kelt a szintén Vas megyei Tömördön, Kőszeg közelében. Ez a dokumentum Pál fiuk (1668–1693) iskoláztatásának bizonyítéka, aki később Erdődy Borbálát, Erdődy I. Sándor és Csáky Krisztina lányát, az 1686-os instrukcióban szereplő II. Sándor testvérét vette feleségül.

Draskovics Pál is a jezsuitákhoz indult tanulni. Nagyszombatban 1686. február 9-én tartotta nyilvános vizsgáját, melynek tézislapja fenn is maradt Es-

² Lelőhelye: MOL, P 1934, a Motesiczky család levéltára, 15. cs. Vegyes iratok, 35. fasc.

³ *Magyarországi diákok egyetemjárása a Habsburg Birodalom kisebb egyetemén és akadémián 1560–1789*, szerk. VARGA Júlia, Bp., Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2004 (Magyarországi Diákok Egyetemjárása az Újkorban, 12), 98, a 775. és 776. sz. beiratkozás.

⁴ *Ua.*, 99.

⁵ A kézirat Horvátországból került gyűjteményébe. PAÚR Iván, *Levéltári adatok a magyar főurak neveléséhez II*, Sopron, 1879. július 15., 1–2.

terházy Pál iratai között a Magyar Országos Levéltárban. Az ő praefectusának, Némety Jánosnak nevét sem tudtam egyelőre azonosítani.

Az itt olvasható instrukciók erősen magukon hordozzák a műfaj jellegzetességeit, kötelező toposzait, alapvető ajánlásait és tiltásait. Érződik megfogalmazásukon, szerkezetükön, nyelvi fordulataikon, hogy a szülők szeme előtt típuszöveg lebegett, s a diákok egymást váltó generációit ugyanazokkal a hasznos és jó tanácsokkal látták el, ugyanazokkal a vallási, morális, életviteli, szórakozásbeli és tanulásra vonatkozó normákat írták eléjük. De az eddig közölt szövegek általában idősebb, távolabbi országok egyetemlein tanulmányok előtt álló ifjakhoz szóltak. Pál esetében a „pedagógiai” elvek is a fiatalabb korosztályhoz vannak igazítva: „...ha rossz lészen, hol ferulával, hol megcsókolván az földet, hol térdepléssel s hol vesszővel megbüntesse.”

Fontos még rámutatni a szöveg azon jellegzetességére, hogy a Draskovics és az Erdődy család is a horvát vezető réteg tagja, a szülők nemcsak a *német* nyelv tanulását szorgalmazzák, de külön felhívják a figyelmet a *horvát* nyelvben való elmélyülésre is. Az pedig, hogy az *olasz* nyelv elsajátítását is előírják Draskovics Ádámnak és Erdődy Sándornak, az egyik legkorábbi említése e nyelv szükségességének a valószínűleg hadi pályára szánt ifjak között.

I.

Instructio, mely adatik Nemzetes és Vitézlő Szelesi Ádám Uramnak, udvari hadnagyunknak és fiaink, Gróf Erdődi Sándor és Draskovicz Ádám Praefectusának,⁶ midőn az Grétcz⁷ Iskolákban és tanulságra⁸ küldjük, hogy mind őkegieme tudhassa akaratumkat és rendelésünket, s mind fiaink tudhassák magokat alkalmaztatni

Elsőben is minden jó dolognak s kíváltképpen a tanúságnak⁹ és bölcsességnak eredeti, az isteni filelem és tisztelet lóvin, Praefectus uramnak őkegyelminek szorgos gondja és vigyázása legyen, hogy isteni filelemben nevelkedjenek fiaink, és így a mindennapi reggeli és estvéli imádságokban, misék hallgatásában, gyakor gyónásban s communicálásban, congregatióbeli hivataljok bétellesetésében¹⁰ szorgalmatoskodjanak.

Továbbá ami tanulságokat illeti, mivelhogy három inast rendeltünk és adtunk melléjük (kik amint több alkalmosságok is, egyaránt fognak mind a kettűnek deservialni¹¹), és annak egyike Logicus, másik Retor s harmadik Poeta

⁶ előjárójának, tanulmányai felügyelőjének

⁷ gráci

⁸ tanulásra

⁹ tanulásnak

¹⁰ áldozásban és a kongregációbeli feladataik teljesítésében

¹¹ szolgálatára lenni

fog lenni, Praefectus uram tehet jó dispositiót, amint őkegieme fogja jobbnak ételni, hogy fiaink az iskolákból kijóvin, a följobbalvaló iskolabeliektül exserve-altassanak,¹² s a magokkal egy iskolában lévő inással is concertáljanak, inspectiója és directiója¹³ lévén őkegyelminek magának is rájok, hogy jó módot és methodust kövessenek.

Egy dolog jobban meg nem vesztegeti s níha pedig éppen el is veszi a gyöngé ifjakat, mint az rossz társaság, azért a hazug hizelkedő, rút esküdöző szitkú, trágár szavú és históriájú, részegség követő ifjakat, annyival is inkább a fejr személyekkel való conversatiót,¹⁴ mint a dögleletes pestist, úgy kell futni és kerülni, hanem az csendes, igazmondó, jó erkölcsűekkel köll barátságot és conversatiót tartani. A conversatióban is Politicat¹⁵ kövessenek, kinek–kinek rendi szerint való becsületit meg köll adni, holott a böcsület jobban azé, aki böcsül, hogysem aki böcsültetik. Ide minden föl nem tetethetik, hanem Praefectus uramra hagyatik, hogy mindenben a discretiót (mely Mater Virtutum)¹⁶ kövessék.

Megtörténhetik, hogy níha fiainkat más úrfiak magokhoz recreatióra invitálják.¹⁷ Szokás is, hogy cum discretione¹⁸ egyik a másikat meglátogassa, olyankor Praefectus uram reájok vigyázzon az fiainkra, hogy az idegen helyekben böcsülettel és morigerate¹⁹ viseljék magokat, ítelben s italban ne excedaljanak,²⁰ azért soha az olyan helyekről el ne maradjon Praefectus uram. Ha pedig néha recreatióra más magyar vagy német úrfiak mennek fiainkhoz, Praefectus uram maga jó discretiója²¹ szerint lehet illendő gazdálkodással, amint hogy avigre Praefectus uram keze alatt lézzen olyan bor is, amellet extraordinarie erogalhat,²² és níha midőn őkegyelme illendőnek és szükségesnek látja, egy kis collatiót²³ is készíttethet, adatik, amint következni fog Praefectus uram kezéhez a fiaink ruhabéli s egyéb szükségekre költség, melyből erre is fordíthat őkegyelme, hogy mindazonáltal az fölösség légyen, vagy talán gyakorta és mások példájára bú kültséggel s mintegy prodigalitással,²⁴ azt nem akarjuk, holott a

¹² felügyeltessenek

¹³ versenyeztessenek, felügyelete és igazgatása

¹⁴ beszélgetést

¹⁵ okos mértéktartást

¹⁶ óvatos különbségtételt, ami az erények szülőanyja

¹⁷ kikapcsolódásra, szórakozásra hívják

¹⁸ körültekintéssel kiválogatva

¹⁹ illedelmesen

²⁰ ne essenek túlzásba

²¹ belátása

²² kivételesen adhat

²³ harapnivalót

²⁴ pazarlással

mostani országunk s jószágink pusztulási, fogyási miatt is költségek(ben), amennyire lehet, kémilist köll tennünk, és jobb, hogy ennek utána, amikor nagyobb böcsületekre kívántatik, akkorra tartassék és fordíttassék az a költség, mely most mintegy haszontalanul veszne el tőlek.

Az olasz nyelvet is kívánjuk, hogy fiaink tanulassák, és avigre lészen egy tanítójok, aki egy bizonyos óráig minden nap fiaink szállására menvén, tanítani fogja, elsűben is az olasz nyelvnek fundamentalis regulajara,²⁵ annak utána a maga rendelise szerént componalásra²⁶ egy bizonyos óráig rendeltessék, úgy mint ebíd után fél vagy egy, s vacsora után is annyi óra, melybe ne lígyen szabad más, hanem csak olasz nyelven szóllani.

A gazdának²⁷ adandó fűzetésén kívül lészen Praefectus uramnál költség a fiaink és inasok ruházatbeli és egyéb szükségekre, amint följobb is meg vagyon írva, azt Praefectus uram, amint a szükség kívánja, úgy erogálja;²⁸ mivel pedig el akarjuk távoztatni, hogy fiaink haszontalan költséget, annyival is inkább tékozlást szokjanak, nem akarjuk, hogy semmi erogatiókban is disponaljanak,²⁹ sőt ami kevés pínzt adunk is kezekhez, azt fölöstökömrre, uzsonnára és kéváltképpen borra ne fordítsák, hanem a mértékletességet kövessék, mely átal életek és egészségek erősítettessék és hosszabbodjik, sőt azt kívánjuk, hogy Praefectus uramnak hírével adják, ki amire kívántatik, s abbúl észrevévén, hogy jóra fordítják azt az kevés pénzt is, jobban megnyugot elmével leszünk és többekre is kedvünk adatik.

Mínthogy fiainkat Praefectus uram kezében és gondviselésében concredáljuk,³⁰ annyival is inkább az inasok és az egész többi állapot is az őkegyelme dispositiója³¹ alá adatik; nem is akarjuk, hogy fiaink azokat a városon akárhova is küldözzék, akármivégre is, hanem mindenkor Praefectus uramnak köll megjelenteni szándíkjokat, és látván, hogy nem derogál³² semmit is, nem is alkalmatlan a kívánság, őkegyelme annuentiájábúl³³ légyen, a szálláson pedig az inasok minden subjectióval,³⁴ szófogadással és szolgálattal fiainknak tartoznak.

Rendeltünk fiaink számára most télre egy hintót és két kocsislovat, mely alkalmatossággal mehessenek, mindenkor elkésérvén Praefectus uram is az hintón iskolában és hintón is menvén érettek és visszakésérvén.

²⁵ alapvető szabályaira

²⁶ fogalmazásra

²⁷ a szállásadónak

²⁸ úgy használja fel, arra fordítsa

²⁹ költségről ne döntsenek

³⁰ bízzuk

³¹ döntése, határozata

³² méltóságon aluli

³³ beleegyezésével, egyetértésével

³⁴ alárendeltségüket szem előtt tartván

Nyárra kelve a két szekeres lovon kívül három paripa is lészen egy lovász-szal, akkor is iskolában csak hintón mennek–jönnek a fiaink, Praefectus uramra nézve, minthogy nem illenék őkegyelmének paripán késérni őket. Paripákon pedig recreatiókor, ahova Praefectus uram rendelí, elmehetnek, de úgy, hogy maga soha el ne maradjon, hanem vagy az harmadik paripán, vagy egyik szekere-s lovon, vagy a hintón menjen, és vélek légyen.

Ha (kit Isten távoztasson) valamelyik megbetegednék, azonnal aki expertusabb medicus³⁵ találhatik, azt consulalja³⁶ Praefectus uram, és amennyire lehet, s a szükség nem kívánja, inkább hogy orvoslásokat adhibeáltasson,³⁷ aprólékos alteratiókban³⁸ a gazda asszony is segítséggel lehet, lévén ezaránt experentiája.³⁹ (!) Holott pedig filelmesebb nyavalája érkeznék, doctor orvoslása átal is segíttesse s gyógyéttassa, mindjárt per postam⁴⁰ megírván nyavalóját s minden külső, belső constitutióit,⁴¹ melyeket is a doctortul megérthet. De egészséges állapotjokban is postai alkalmatosságok átal tudósítson Praefectus uram mind egészségek, tanuságok és profectusok⁴² felől is, hogyha jókat értünk felülek, vigasztaltathassunk, ha melyet nem remellenénk, ellenkezőt, az olyatént corrigálhassuk.

Ebben mindazonáltal Praefectus uram azt observálja,⁴³ hogy ha szintén egy iskolában vannak is mindketten, de az örögbik mind üdösebb s mind értelmesebb, s jobban meg tudja a becsületet is gondolni, hogysesem a kisebbik, és így az örögbikkel őkegyelme szelégebben⁴⁴ és amennyire a böcsület, jó rendtartás és adott instructiónk nem sértődik, engedelmesebben is procedáljon,⁴⁵ nem kítljük, magában szállván annyival is inkább jó rendben veszi és tartja magát. Mindazonáltal egyébaránt is ez ilyen víreket jobb szép szóval, mások jó példájával s más indétó motívumokkal⁴⁶ ébreszteni és rendben tartani.

Mindeneket papirosra nem tehetni s nem is szükséges, holott Praefectus uram szép discretioja és ez ilyen ifjak nevelésében való experentiája (!) ezeket fölől haladja, de hogy [a] szokott rendet megtartsuk, s mind őkegyelme ezzel erősebb legyen, s mind fiaink tudhassák magokat alkalmaztatni, tettünk papi-

³⁵ tudósabb orvos

³⁶ keresse fel

³⁷ alkalmaztasson

³⁸ kisebb változások esetében

³⁹ tapasztalata

⁴⁰ postai úton

⁴¹ állapotát

⁴² előmenetelük

⁴³ arra ügyeljen

⁴⁴ szelídebben

⁴⁵ bánjon, járjon el

⁴⁶ indítékokkal, ösztönzéssel

rosra, vagyunk oly remínségben, hogy fiaink is mind magunkat s mind több elejit és familiáinkat előttük viselik, s ily atyai, anyai szeretetbűl egyedűl a magok jóvára indűlt szeretetűnket megbecsűlik és érdemesítessék magokat nagyobb szeretetűnk közlésére is, megadván Praefectus uramnak érdemlett böcsűletit és mindenekben engedelmességgel lévén őkegyelmihez.

Nem kételkedűnk ezen följobb Praefectus uram jóakaratójában is, hogy amint eddig is hasonló állapotokban s más hivatalokban is dicsűrelesen viselte magát, ezen őkegyelme gondviselése alá bízott két fiunkat úgy igazgatja és neveli, hogy Istennek tisztességire, királyunk, hazánk szolgálatójára, nekűnk szűlőknek és nemzetségűnknek vigasztalásunkra s öregbedésűnkre váljanak jövendűben is.

Lészen Praefectus uramnak őkegyelminek ezaránt való fáradságos hivataljáért kész pénz száz forintja és ruházatójára hat Riff gránátja.⁴⁷

Datum in Castello Vepp die 17. mensis Decembris Anno 1686.⁴⁸

Groff Draskovicz Miklos
Groff Czaky Christina

II.

Fiunk gondviselésére való instructio

1. Lőlkére leginkább viseltessen gondot, úgy inasinak is, az mint ezeránt maga is jó példát adjon nekiek, tudniillik minden nap reggel és estve, amint ebéd, vacsora előtt és utána is az ő szokott imádságit lassan és vigyázva, nem habarva elmondassa vele maga előtt, sőt az szokott imádságin kívül is több imádságokra tanítsa őtet. Minden Boldogasszony napján mind magát, mind inasit meggyóntassa, bizonyos gyóntó atyához, és ha úgy fogja ítűlni az gyóntó atya, meg is communicáltassa őtet.

2. Lőlki gondviselése után testi gondviselésire legyen gondja, tudniillik minden héten szerdán, szombaton tiszta üngöcskéire és lábra való viseltetésére. Ruházatója és szobája mindennap kisöpörtetésére; feje fűsölésére, megmosdására, környűlűttő valók is hogy tiszták legyenek, azon is igyekezzék, netalan inasitul férgeket és másféle rűtságot nyerhetne.

3. -----

⁴⁷ hat rűf posztója

⁴⁸ Íratott a vepi kastélyban, 1686. december 17-én.

4. Recreatio nap lévén, akkor se mulassa el a misét, hanem mise után hol egyféle, hol másféle, hol otthon böcsületes occupációk és rekreációk⁴⁹ rendelkezzenek nekie, és az rossz parasztságtul, mint a tűztül oltalmazza.

5. Idő közben vigyáztasson, hogy nekie enni semmit se engedjen adni, legfőképpen pedig gyümölcsöt vagy italt.

6. Ha rosszul találna lenni az gyermek, arrul bennünket azontul⁵⁰ tudósítson, és mindenképpen igyekezzék megtudni, mitül betegedett meg lígyen.

7. Ha feleskedése⁵¹ miatt rosszul tanulna, holott jobban tanulhatna, tehát egyszer, kétszer, háromszor is szép szóval intse meg, oktassa, ha az sem használna nekie, erősen megfenítse, ha pedig az sem használna, vesszővel meg nem rontja, hanem Domini est terra,⁵² és meg is verje, bennünket is olyan feleskedése felől, azontul tudósítani el ne mulassa. És így, ha rossz líszen, hol ferulával,⁵³ hol meg csókolyván az földet, hol térdepléssel s hol vesszővel megbüntesse.

8. Ha valaki hozzá gyün látogatni, azt böcsülettel béfogadja és conversálkodjék⁵⁴ vele, sőt, ha hasonló volna, viszont ő is meglátogassa őtet, azonban az ilyen látogatás alatt ne egyenek, se ne igyanak, nyári nap akkor discretióval⁵⁵ élhet, és néha-néha időközben is, amint ítélni fogja, vizet képes szerint⁵⁶ innia adhat neki, de mindenkor mind ital előtt s mind utána falat kenyeret adhat nekie.

9. Néha jezsuiták, néha mások is, hol képet, hol cukrot szoktak az gyermekeknek adni. Azért vigyázzon arra, hogy valamit adnak nekie, mind előadassa vele. Jezsuitákkal magánosan⁵⁷ ne engedje sehul nekie lenni és szólni, hanem mindenkor maga jelen legyen. Ha egyszer vagy másszor az olyatín eltett ajándékcscsa hazugságában avagy más dologban és más cselekedetben tapasztalatik, az olyanért jobban, hogyses az tanulásáért is megbüntesse.

10. Ebédje, vacsorája fölött azon igyekezzék, hogy főtt⁵⁸ vize is legyen. És többször bort ne igyék háromszor, melynek gyümölcse után is bor legyen immár, bizonyos szokott üvegecskével.

11. Az inasokhoz magát társul ne tegye, hanem őket is fenýítségben tartsa, úgy az több oskolabeliekkal is, de az mint illeni fog, őket megbecsülje, hogy

⁴⁹ elfoglaltságok és szórakozások

⁵⁰ azonnal, rögtön

⁵¹ ellenszegülése, makacskodása

⁵² földre kényszerítse (?)

⁵³ pálcával

⁵⁴ társalogjon

⁵⁵ mértékkel

⁵⁶ a körülmények figyelembevételével

⁵⁷ egyedül

⁵⁸ forralt

maga is tőlük megbecsültessék, maga előtt hordozván fiúnk becsületét.

12. Mikor tanulni fog, deák szóval mindenkor szóljon véle, mikor recreation lészen, azon igyekezzék, hogy jó és fain⁵⁹ német gyermekekkel németül conversálkodjék. Ebéd és vacsora fölött pedig hol magyarul, hol horvátul szólasson vele és azon igyekezzék, hogy böcsületesen, nem mocskosan vagy parasztul tanuljon enni.

13. Ebédre hírünk nélkül ne engedjen sehová menni nekie az egy jezsuitákon és atyafiakon,⁶⁰ úgymint néném asszonyokon és sógor Erdődy Miklós⁶¹ uramon kívül.

14. Mind a többit is, melyeket az instructióban nem inseráltunk,⁶² hanem amit magátul fiúnk hasznára és előmenetelére s tanúságára kigondolhat, mindeket bízunk és committálunk.⁶³ Hogy jövendőben is conventiója⁶⁴ fölött háladók lehessünk hozzá.

Ezen instructiót az mi fiúnkra, Palkóra nézve mindenekben confirmáljuk,⁶⁵ kívánván azt, hogy Némety János uram annak és eszerint viselje gondját.

Datum Tömörd die 26-a Aprilis 1679.⁶⁶

Gróf Dráskovits Miklós m. p.
Gr. Nádasdi Crisztina m. p.

⁵⁹ finom, előkelő

⁶⁰ rokonokon

⁶¹ Erdődy Miklós 1671-től horvát bán, jelentős sikereket ért el a törökök Szlavóniából való kiűzésében, meghalt 1693-ban.

⁶² foglaltunk bele

⁶³ megengedünk

⁶⁴ megállapodásunk szerinti fizetsége

⁶⁵ megerősítjük

⁶⁶ Kelt Tömördön, 1679. április 26-án.